

การพัฒนาชุดการสอนรายวิชา TRM 225 งานมัคคุเทศก์

Development of the Instructional Module of TRM 225: Tour Guiding

34

อ.นพปฎล ธาระวานิช

สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างสื่อการสอนหรือนวัตกรรม เพื่อพัฒนาบทเรียน วิชางานมัคคุเทศก์ ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกันตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติในรายวิชาให้สอดคล้องกับประมวลรายวิชา เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ ซึ่งจะสามารถนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานจริง นอกจากนี้ยังทำการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนก่อนและหลังการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย นักศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3 คณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา งานมัคคุเทศก์ จำนวน 110 คน และนักศึกษาที่ศึกษารายวิชานี้ ในมหาวิทยาลัยของรัฐและของเอกชนแห่งอื่นๆ อีก จำนวน 165 คน ได้แก่ นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี จำนวน 70 คน นิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 30 คน นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 25 คน และนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม จำนวน 40 คน โดยให้ทำแบบสอบถามความรู้ความเข้าใจก่อนการเรียนเพื่อเปรียบเทียบกับความรู้ความเข้าใจหลังการเรียนการสอน และให้ทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนวิชา งานมัคคุเทศก์ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที่ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อบทเรียนก่อนและหลังการเรียนการสอนของนักศึกษาคณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 110 คน นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี จำนวน 70 คน นิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 30 คน นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 25 คน และนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม จำนวน 40 คน พบว่า คะแนนความเข้าใจบทเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนวิชางานมัดคุเทศก์ คณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 110 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 แสดงว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับมาก นักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี จำนวน 70 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 แสดงว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับปานกลาง ระดับความพึงพอใจของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 30 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 แสดงว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับมาก ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาคณะ วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 25 คน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.76 แสดงว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับปานกลาง และระดับความพึงพอใจของนักศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม จำนวน 40 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 แสดงว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับมาก

3. จากการวิจัยครั้งนี้ ได้ผลสรุปว่า เนื้อหารายวิชางานมัดคุเทศก์ของคณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการในปัจจุบันมีความสมบูรณ์ และมีมาตรฐานที่ดีพอสมควร แต่ควรมีการเพิ่มเติมแบบฝึกหัดท้ายบทในแต่ละบทเพื่อเป็นการประเมินความรู้ที่นักศึกษาได้รับ และเตรียมความพร้อมในการสอบจริง สำหรับระยะเวลาในการเรียนนั้นมีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ควรปรับให้มีความยืดหยุ่นในการเรียนการสอน ในกรณีที่นักศึกษายังไม่เข้าใจเนื้อหาในบางหัวข้อ และควรมีการปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนในรายวิชาให้มีความทันสมัยยิ่งขึ้น โดยการเพิ่มกรณีศึกษาเพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น มีการฝึกปฏิบัติงาน เพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จากการทำงานจริง และควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้มีความสะอาดเรียบร้อย และมีอุปกรณ์การสอนที่มีประสิทธิภาพ และอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

คำสำคัญ : งานมัดคุเทศก์ สื่อการสอนและนวัตกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการบริการ

Abstract

36

The purpose of this study is to create innovative teaching program and develop the consistency of the course content from the first up to the last chapter of the course. It also aims to develop instructional activities that correspond to the syllabus of the course so that students can apply knowledge and experiences they have acquired to the real situations successfully. In addition, the study also focuses on the comparison of student's knowledge and understanding towards the syllabus prior to and after the teaching. The subjects consisted of 110 second and third year students of Faculty of Tourism and Hospitality Industry, Rangsit University who registered in the course: Tour Guiding, and 165 students of other both public and private universities. Based on pre-test post-test design, the instrument used in this study was the comprehension test and attitude questionnaire. The data were analyzed by mean, standard deviation, one sample t-test and paired t-test through SPSS Statistical Packages for Window.

The results of this study showed that:

1. The posttest achievement mean scores of the subjects which consisted of 110 students of Faculty of Tourism and Hospitality Industry, Rangsit University; 70 students of Faculty of Management Science, Silpakorn University Information Technology Petchaburi Campus, 30 Students of Faculty of Social science, Srinakarinwirot University Prasarnmit, 25 Students of Faculty of Management Science, Rachabhat Kanchanaburi University, and 40 Students of Faculty of Social Science, Sripatum University were higher than those of the pretest at statistically significant level of 0.05.

2. The 100 Rangsit students, 30 Srinakarinwirot students, and 40 Sripatum students were very satisfied with the instruction of the course, with the mean scores of 4.18, 4.15 and 4.07 respectively. The 70 Silpakorn students and 25 Rachbhat Kanchanaburi students were moderately satisfied, with the mean scores of 3.96 and 3.76 respectively.

3. This research can be concluded that the content of the Tour Guiding course of the Faculty of Tourism and Hospitality, Rangsit University is complete and up to the standard. It is recommended that exercises (or quizzes) at the end of each chapters should be added in order to evaluate students' knowledge and to

prepare them to be ready for the examinations. In addition, it is suggested that some course content should be more flexible to help students to gain more understanding. Moreover, it is advisable to develop the course content to be more innovative by adding more case studies for students to practice. Lastly, it is suggested that the overall classroom environment should be improved in terms of cleanliness and tidiness, and the rooms should be equipped with effective instructional equipment.

Keywords: Tour Guiding, e-Learning and Innovation, Tourism and Hospitality Industry

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

มหาวิทยาลัยรังสิต มีการกำหนดทิศทางในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นในการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนับได้ว่าเป็นวิธีการสำคัญประการหนึ่งที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษานี้เป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากปรัชญาการศึกษา และทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ที่ได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่า สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามต้องการอย่างได้ผล (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542) ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ในหมวด 4 มาตรา 22 มีใจความว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียน

มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 มีใจความว่า ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ในเรื่องนั้นๆ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะดังนี้

1. มีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ส่งเสริมการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและการแก้ไขปัญหา ทั้งในเวลาเรียนและเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว
3. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

4. มีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ให้นักศึกษาระหนักถึงคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ทั้งในเวลาเรียนและเวลาทำงาน

5. สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถเรียนรู้จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมจริงได้

รายวิชา TRM 225 งานมัคคุเทศก์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวว่ามีอะไรบ้าง มีองค์การภาครัฐและภาคเอกชนใดบ้างที่เกี่ยวข้องกฎหมาย ระเบียบการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2551 จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพมัคคุเทศก์ ความเป็นไทยมารยาทและการวางตัวของมัคคุเทศก์ ในสังคมไทยและสากล การรับเข้า-ส่งออกนักท่องเที่ยว ณ สนามบินนานาชาติและด่านตรวจคนเข้าเมืองต่างๆ ของประเทศไทย สิ่งที่ต้องปฏิบัติ หรือไม่ควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย การปฏิบัติงานจริงเป็นอย่างไร มีการถ่ายทอดประสบการณ์จริงจากการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ ซึ่งผู้เรียนจะได้เรียนรู้และทดลองปฏิบัติงานจริง เพื่อฝึกทักษะในการใช้ภาษาอธิบายและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาก่อนการปฏิบัติงานจริง ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเพื่อประโยชน์สูงสุดของการเรียนในวิชานี้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติธุรกิจ

นำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2551 และหลักสูตรวิชามัคคุเทศก์ที่ออกโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

นอกจากนี้ การติดตามและประเมินผลผู้ที่เรียนรายวิชานี้ โดยการศึกษาจากนักศึกษาที่จบการศึกษาไปแล้วในสถาบันต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนในวิชาเดียวกันว่า นักศึกษาสามารถนำวิชาความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้จริงหรือไม่และนักศึกษาที่กำลังศึกษารายวิชานี้อยู่ในปัจจุบันได้รับความรู้หรือสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้รับจากการเรียนนั้นไปประยุกต์ใช้อย่างไร มีความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อรายวิชานี้อย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 และ 3 ของคณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา TRM 225 งานมัคคุเทศก์ จำนวน 110 คน และนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐและของเอกชนแห่งอื่นๆ อีกจำนวน 165 คน

2. กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยรังสิตทั้งหมด 110 คน และนักศึกษาต่างสถาบัน 165 คน

3. จัดทำแบบสอบถามความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทเรียนทั้ง 15 สัปดาห์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ก่อนการเรียนการสอนและหลังการเรียนการสอน เพื่อหาความแตกต่างและเพื่อหาผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียน

4. จัดทำบทเรียนวิชางานมัคคุเทศก์
และแบบทดสอบท้ายบทเรียน

4.1 ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับบทเรียน
วิชางานมัคคุเทศก์ จากเอกสารประกอบการสอน
วิชา งานมัคคุเทศก์ (TRM 225) สาขาวิชาการ
ท่องเที่ยว คณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและ
การบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต โดยอาจารย์
นพพล ธาระวานิช

4.2 กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้
เชิงพฤติกรรม

4.3 ศึกษาวิธีการออกแบบบทเรียน
วิชางานมัคคุเทศก์ และเอกสารประกอบการสอน
ของมหาวิทยาลัยอื่นๆ

4.4 ดำเนินการผลิตบทเรียนวิชา
งาน มัคคุเทศก์

4.5 จัดทำแบบทดสอบท้ายบทเพื่อ
ทดสอบความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนของนักศึกษา

4.6 จัดทำแบบประเมินความพึง-
พอใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนในรายวิชางาน
มัคคุเทศก์ ทั้งในด้านผู้สอน สภาพห้องเรียน
อุปกรณ์การเรียนและสื่อการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. บทเรียนรายวิชางานมัคคุเทศก์ที่มี
แบบฝึกหัดท้ายบท

2. แบบทดสอบก่อนเรียนและแบบ
ทดสอบหลังเรียนเป็นแบบสอบถามความรู้ ความ
เข้าใจแบบคู่ขนาน

3. แบบประเมินความพึงพอใจของ
นักศึกษาที่มีต่อบทเรียนรายวิชางานมัคคุเทศก์
โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ 1. ด้านอาจารย์ (ผู้สอน)
2. ด้านสภาพห้องเรียน 3. ด้านนักศึกษา (ผู้เรียน)

โดยกำหนดค่าความคิดเห็นดังนี้
ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา ก่อนและหลังการเรียน
การสอน แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5	มีความรู้มากที่สุด
ระดับ 4	มีความรู้มาก
ระดับ 3	มีความรู้ปานกลาง
ระดับ 2	มีความรู้น้อย
ระดับ 1	มีความรู้最少ที่สุด

ความพึงพอใจเกี่ยวกับการเรียนการสอน แบ่งเป็น
5 ระดับดังนี้

ระดับ 5	พอใจมากที่สุด
ระดับ 4	พอใจมาก
ระดับ 3	พอใจปานกลาง
ระดับ 2	พอใจน้อย
ระดับ 1	พอใจน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ให้กลุ่มตัวอย่างจากมหาวิทยาลัย
ของรัฐและเอกชนแห่งอื่นๆ จำนวน 165 คน และ
นักศึกษา คณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและ
การบริการของมหาวิทยาลัยรังสิตที่ลงทะเบียน
เรียนรายวิชานี้ จำนวน 110 คนทำแบบสอบถาม
ความคิดเห็นเพื่อศึกษาความคิดเห็นในด้านความรู้
ความเข้าใจก่อนเรียน แล้วเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ให้กลุ่มตัวอย่างจากมหาวิทยาลัย
ของรัฐและเอกชนแห่งอื่นๆ จำนวน 165 คน และ
นักศึกษาคณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและ
การบริการของมหาวิทยาลัยรังสิต ที่ลงทะเบียน
เรียนรายวิชานี้ จำนวน 110 คนทำแบบสอบถาม
ความคิดเห็นเพื่อศึกษาความคิดเห็นในด้านความรู้
ความเข้าใจหลังเรียนแล้วเก็บรวบรวมข้อมูล

3. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการเรียนการสอนและหลังการเรียนการสอน โดยใช้สถิติค่าที (One sample t-test) ด้วยโปรแกรม SPSS for windows

2. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียนการสอนและหลังการเรียนการสอนโดยใช้สถิติค่าที (Pair t-test) ด้วยโปรแกรม SPSS for windows

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจ โดยใช้สถิติค่าที (One sample t-test) ด้วยโปรแกรม SPSS for windows

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ข้อมูลจากการศึกษา กลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 110 คน เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา รายวิชางานมัคคุเทศก์ มีรายละเอียดดังนี้

1.

ข้อมูลการทดสอบจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 110 คน ก่อนการเรียนการสอน โดยใช้ One sample t-test ของโปรแกรม SPSS for window เพื่อหาค่า t

ตารางที่ 1 ค่าสถิติของคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียนการสอน โดยใช้โปรแกรม SPSS
(One sample t-test)

หัวข้อการทดสอบ	ค่าที (t)	df	Sig (2 tailed)
ความหมายของมัคคุเทศก์	48.781	109	0.000
ประเภทของมัคคุเทศก์	38.054	109	0.000
หน้าที่ บทบาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์	38.245	109	0.000
การรับเข้า-ส่งออก	33.799	109	0.000
พิธีการศุลกากร	28.871	109	0.000
กฎหมายที่เกี่ยวกับงานมัคคุเทศก์	31.020	109	0.000
หนังสือเดินทางและการตรวจลงตรา	29.123	109	0.000
หลักมนุษยสัมพันธ์	38.259	109	0.000
ศิลปะการพูดของมัคคุเทศก์	34.115	109	0.000
การนำเที่ยวรูปแบบต่างๆ	34.199	109	0.000
องค์ประกอบที่สำคัญของเทคนิคการนำเที่ยว	32.414	109	0.000
การดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว	36.607	109	0.000
นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว	39.873	109	0.000
แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย	41.699	109	0.000
การฝึกปฏิบัติงานนอกสถานที่	34.746	109	0.000

ผลจากตารางที่ 1 เป็นไปตามเงื่อนไข คือ ค่า sig. ที่โปรแกรมคำนวณได้คือ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 และ $t > 0$ จริง ดังนั้นจึงตัดสินใจปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ตั้งไว้ว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียนการสอน มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และมีประสิทธิภาพความเชื่อมั่นร้อยละ 95

2. ข้อมูลการทดสอบของจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 110 คน หลังการเรียนรู้การสอน โดยใช้ One sample t-test ของโปรแกรม SPSS for window เพื่อหาค่า t

ตารางที่ 2 ค่าสถิติของคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนรู้การสอน โดยใช้โปรแกรม SPSS
(One sample t-test)

หัวข้อการทดสอบ	ค่าที (t)	df	Sig (2 tailed)
ความหมายของมัคคุเทศก์	48.017	109	0.000
ประเภทของมัคคุเทศก์	47.300	109	0.000
หน้าที่ บทบาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์	47.697	109	0.000
การรับเข้า-ส่งออก	42.775	109	0.000
พิธีการศุลกากร	40.294	109	0.000
กฎหมายที่เกี่ยวกับงานมัคคุเทศก์	38.957	109	0.000
หนังสือเดินทางและการตรวจลงตรา	40.706	109	0.000
หลักมนุษยสัมพันธ์	52.181	109	0.000
ศิลปะการพูดของมัคคุเทศก์	50.992	109	0.000
การนำเที่ยวรูปแบบต่างๆ	49.279	109	0.000
องค์ประกอบที่สำคัญของเทคนิคการนำเที่ยว	45.804	109	0.000
การดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว	48.785	109	0.000
นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว	54.724	109	0.000
แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย	54.907	109	0.000
การฝึกปฏิบัติงานนอกสถานที่	46.140	109	0.000

ผลจากตารางที่ 2 เป็นไปตามเงื่อนไข คือ ค่า sig. ที่โปรแกรมคำนวณได้คือ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 และ $t > 0$ จริง ดังนั้นจึงตัดสินใจปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ตั้งไว้ว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียนรู้การสอน มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และมีประสิทธิภาพความเชื่อมั่นร้อยละ 95

3. ข้อมูลการทดสอบของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 110 คน ก่อนและหลังการเรียนการสอนมาเปรียบเทียบกัน โดยใช้ Paired sample t-test ของโปรแกรม SPSS for window เพื่อหา ค่า t

43

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าสถิติที่คำนวณจากคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเรียนการสอน ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต โดยใช้โปรแกรม SPSS (Paired sample t-test)

หัวข้อการทดสอบ	ค่าที (t)	df	Sig (2 tailed)
ความหมายของมัลคุเทศก์	-5.220	109	0.000
ประเภทของมัลคุเทศก์	-8.438	109	0.000
หน้าที่ บทบาทและจรรยาบรรณของมัลคุเทศก์	-6.824	109	0.000
การรับเข้า-ส่งออก	-6.038	109	0.000
พิธีการศุลกากร	-9.531	109	0.000
กฎหมายที่เกี่ยวกับงานมัลคุเทศก์	-8.789	109	0.000
หนังสือเดินทางและการตรวจลงตรา	-7.465	109	0.000
หลักมนุษยสัมพันธ์	-4.801	109	0.000
ศิลปะการพูดของมัลคุเทศก์	-6.053	109	0.000
การนำเที่ยวรูปแบบต่างๆ	-6.586	109	0.000
องค์ประกอบที่สำคัญของเทคนิคการนำเที่ยว	-7.953	109	0.000
การดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว	-6.119	109	0.000
นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว	-6.532	109	0.000
แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย	-6.160	109	0.000
การฝึกปฏิบัติงานนอกสถานที่	-7.189	109	0.000

ผลจากตารางที่ 3 เป็นไปตามเงื่อนไขทั้ง 2 กรณี คือค่า sig. ที่โปรแกรมคำนวณได้คือ 0.000 ซึ่งมีความน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 และ $t > 0$ จริง ดังนั้น จึงตัดสินใจปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ตั้งไว้ว่า ความรู้ ความเข้าใจก่อนการเรียนการสอนและหลังการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน และวิเคราะห์ได้ว่า ความรู้ ความเข้าใจหลังการเรียนการสอน มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า ความรู้ ความเข้าใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนรายวิชางานมัลคุเทศก์ มีประสิทธิภาพความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และสามารถพัฒนาให้นักศึกษาได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพจริง

เมื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 110 คน ก่อนและหลังการเรียนมาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานได้ผลดังตารางดังนี้

44

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจก่อนและหลังการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต

หัวข้อ	เปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจก่อนและหลังการเรียน				
	ก่อน	หลัง	Mean	SD	ระดับ
ภาคความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการเรียน (เนื้อหา)					
ความหมายของมัลติมีเดีย	3.62	4.02	-.400	.804	มีความรู้มาก
ประเภทของมัลติมีเดีย	3.35	4.03	-.673	.836	มีความรู้มาก
หน้าที่ บทบาทและจรรยาบรรณของมัลติมีเดีย	3.52	4.07	-.555	.852	มีความรู้มาก
การรับเข้า-ส่งออก	3.23	3.75	-.527	.916	มีความรู้ปานกลาง
พิธีการศุลกากร	2.88	3.70	-.818	.900	มีความรู้ปานกลาง
กฎหมายที่เกี่ยวกับงานมัลติมีเดีย	2.95	3.71	-.755	.900	มีความรู้ปานกลาง
หนังสือเดินทางและการตรวจลงตรา	3.08	3.81	-.727	1.022	มีความรู้ปานกลาง
หลักมนุษยสัมพันธ์	3.71	4.15	-.436	.953	มีความรู้มาก
ศิลปะการพูดของมัลติมีเดีย	3.61	4.19	-.582	1.008	มีความรู้มาก
การนำเสนอในรูปแบบต่างๆ	3.44	4.08	-.645	1.028	มีความรู้มาก
องค์ประกอบที่สำคัญของเทคนิคการนำเสนอ	3.25	4.08	-.827	1.091	มีความรู้มาก
การดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว	3.63	4.17	-.545	.935	มีความรู้มาก
นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว	3.72	4.24	-.518	.832	มีความรู้มาก
แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย	3.66	4.22	-.555	.944	มีความรู้มาก
ภาคปฏิบัติ					
การฝึกปฏิบัติงานนอกสถานที่	3.39	4.07	-.682	.995	มีความรู้มาก

จากตารางที่ 4 สามารถสรุปได้ว่า ก่อนการเรียนการสอนวิชางานมัลติมีเดีย นักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต มีความรู้ ความเข้าใจในรายวิชาน้อย แต่หลังจากได้ผ่านการเรียนแล้วผลปรากฏว่า มีความรู้ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม มีอยู่ 4 หัวข้อได้แก่ การรับเข้า ส่งออก พิธีการศุลกากร กฎหมายที่เกี่ยวกับงานมัลติมีเดียและหนังสือเดินทางและการตรวจลงตรา มีความรู้ปานกลาง ดังนั้น จึงต้องทำการปรับปรุงการเรียนการสอนใน 4 หัวข้อดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยต้องเพิ่มกรณีศึกษา เพื่อให้ นักศึกษามีความเข้าใจมากขึ้น หรือปรับเปลี่ยนวิธีการสอน รวมทั้งสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนใหม่ เพื่อให้ นักศึกษามีสมาธิในการทำความเข้าใจในบทเรียนเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตที่มีต่อบทเรียนรายวิชางานมัคคุเทศก์

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ค่าระดับการประเมิน	อันดับที่
ผู้สอน				
ความตรงต่อเวลาในการสอน	4.40	0.719	พอใจมาก	1
การเตรียมตัวในการสอน	4.40	0.744	พอใจมาก	2
ความครบถ้วนของเนื้อหาวิชาที่สอน	4.34	0.758	พอใจมาก	4
การใช้สื่อการสอน	4.22	0.759	พอใจมาก	8
การเปิดโอกาสในการสอบถามเนื้อหาวิชาที่ไม่เข้าใจ	4.25	0.771	พอใจมาก	6
ความสามารถในการสอน	4.37	0.765	พอใจมาก	3
ความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียน	4.29	0.708	พอใจมาก	5
สภาพห้องเรียน				
ความสะอาดเรียบร้อย	3.99	0.883	พอใจปานกลาง	13
อุปกรณ์เครื่องเสียง/เครื่องฉาย	3.93	0.916	พอใจปานกลาง	14
สภาพโต๊ะเรียน/เก้าอี้เรียน	3.83	0.966	พอใจปานกลาง	15
บรรยากาศการเรียนการสอน	4.00	0.919	พอใจมาก	12
นักศึกษา				
ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนการสอน	4.25	0.623	พอใจมาก	7
ความเข้าใจในบทเรียน	4.15	0.618	พอใจมาก	9
การประเมินและวัดผลการเรียน	4.12	0.612	พอใจมาก	11
ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน	4.15	0.652	พอใจมาก	10

จากตารางที่ 5 แสดงว่า นักศึกษามีความพอใจในผู้สอนเป็นอย่างมาก ผู้เรียนหรือนักศึกษาได้รับความรู้ มีความเข้าใจในบทเรียนมากและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจริง สำหรับสภาพห้องเรียน นักศึกษามีความพอใจปานกลาง ยกเว้นบรรยากาศการเรียนการสอน ดังนั้นอาจต้องมีการดูแลทำความสะอาดห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยและมีความสะอาด รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องเสียงและอุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

46

สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต

1. ผลจากการวิเคราะห์พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 110 คน เป็นไปตามเงื่อนไขทั้ง 2 กรณี คือค่า sig. ที่โปรแกรมคำนวณได้คือ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 และ $t > 0$ จริง ดังนั้นจึงตัดสินใจปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ตั้งไว้ว่า ความรู้ความเข้าใจก่อนการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน และแสดงผลว่าความรู้ ความเข้าใจหลังการเรียนการสอน มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนรายวิชางานมัคคุเทศก์ มีประสิทธิภาพด้วยความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สามารถช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในรายวิชางานมัคคุเทศก์และสามารถพัฒนาให้นักศึกษาได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพจริง

2. นักศึกษามีความพอใจในผู้สอนเป็นอย่างมาก ผู้เรียนหรือนักศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจในบทเรียนมากและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจริง สำหรับสภาพห้องเรียน นักศึกษามีความพอใจปานกลาง ยกเว้นบรรยากาศการเรียนการสอน ดังนั้นอาจต้องมีการดูแลทำความสะอาดห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยและสะอาด รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องเสียงและอุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้น

3. เปรียบเทียบหลักสูตร เนื้อหารายวิชางานมัคคุเทศก์กับของมหาวิทยาลัยอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนแล้ว เห็นว่า เนื้อหาในหลักสูตรมีความใกล้เคียงและคล้ายคลึงกันมาก แสดงว่า ควรมีการปรับปรุงในรายละเอียดของเนื้อหาวิชาในรายวิชางานมัคคุเทศก์ของคณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยงและการบริการ ให้มีความโดดเด่นและมีความน่าสนใจ รวมทั้งให้นักศึกษามีโอกาสฝึกภาคปฏิบัติมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษามีศักยภาพในการปฏิบัติงานจริงและแข่งขันในตลาดแรงงานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยง โดยเฉพาะในสายงานมัคคุเทศก์

4. นักศึกษาได้ใช้ชุดวิชาใหม่ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาหลักสูตรของคณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยงและการบริการ โดยสามารถเริ่มใช้ได้ ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 เป็นต้นไป

5. จัดทำแบบฝึกหัดท้ายบทในทุกบท เพื่อให้นักศึกษา ได้ฝึกทักษะและเป็นการทดสอบความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาและเป็นการทบทวนเนื้อหา เพื่อเตรียมตัวในการสอบจริง

สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนแห่งอื่นๆ

1. ผลการวิเคราะห์พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรจำนวน 70 คน นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน และมหาวิทยาลัยศรีปทุม จำนวน 40 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ ความเข้าใจหลังการเรียนการสอนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจหลังการ

เรียนการสอนในระดับดีเช่นกัน ส่วนนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 25 คน มีความรู้ ความเข้าใจหลังการเรียนการสอนในระดับปานกลาง

2. ผลการประเมินความพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มีความพอใจต่อผู้สอนรายวิชางานมัคคุเทศก์ ในระดับดี นักศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจในบทเรียน และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานในระดับดี แต่สภาพห้องเรียนด้านความสะอาดเรียบร้อย อุปกรณ์และสภาพโต๊ะ เก้าอี้อยู่ในระดับที่พอใจปานกลาง ส่วนนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีปทุม มีความพอใจในทุกๆ ด้านค่อนข้างมาก

ข้อเสนอแนะ

1. หลักสูตรและเนื้อหาวิชางานมัคคุเทศก์ของคณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการบริการ ปัจจุบันมีความสมบูรณ์และมีมาตรฐานที่ดีพอสมควร โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับของมหาวิทยาลัยอื่น แต่ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาบางส่วนที่ยังเป็นจุดอ่อนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชานี้ได้รับความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างเต็มที่

2. ควรมีการสร้างแบบฝึกหัดเพิ่มเติมในแต่ละบท เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนและประเมินความรู้ของตนเองก่อนที่จะศึกษาในหัวข้อต่อไป ทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมในการสอบจริง

3. ระยะเวลาในการเรียนจำนวน 15 สัปดาห์นั้น มีความเหมาะสมดีแล้ว

4. ควรมีการปรับความยืดหยุ่นในการเรียนการสอน ในกรณีที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจบทเรียนในบางหัวข้อก่อนที่จะมีการสอนในหัวข้อต่อไป

5. ควรปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนในรายวิชางานมัคคุเทศก์ ให้มีความทันสมัย มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเพื่อที่นักศึกษาจะได้รับความรู้ความเข้าใจในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น

6. ควรเพิ่มกรณีศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

7. ควรให้นักศึกษาแสดงบทบาทสมมติ โดยอาจจัดเป็นกิจกรรมในชั้นเรียนหรือจำลองสถานที่จริง เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับนักศึกษา

8. ในการออกฝึกภาคปฏิบัติ ควรมีการฝึกอย่างจริงจัง เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ และประสบการณ์จากสถานที่จริง เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. ควรมีการปรับปรุงสภาพห้องเรียน ให้มีความสะอาดเรียบร้อย มีอุปกรณ์การสอนที่มีประสิทธิภาพและพร้อมใช้งาน เพื่อให้นักศึกษาได้รับประโยชน์ในการเรียนอย่างเต็มที่

กิตติกรรมประกาศ

48

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์สนับสนุนและพัฒนการเรียนรู้การสอน มหาวิทยาลัยรังสิต

ขอขอบคุณคุณคุณวิภารัตน์ ธาระวานิช ภรรยา ที่ให้ความช่วยเหลือคำแนะนำ และเป็นกำลังใจ ให้ตลอดการทำวิจัย

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาวิตรี พิสนพงศ์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร และนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อาจารย์นุสรรา วินิขัยนันท์ รองหัวหน้าสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรีและนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต สารสนเทศเพชรบุรี อาจารย์เศกสิทธิ์ ปักซี่ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อาจารย์รพีพัฒน์ ศรีหะรัญ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม และนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีปทุม

และขอขอบคุณอาจารย์อิทธิพันธ์ พัฒนานุพงษ์ สาขาวิชาการท่องเที่ยว อาจารย์ไอบอ พงษ์พานิช สาขาวิชาการโรงแรมและภัตตาคาร คณะอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต และนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต รวมทั้งทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถามการวิจัย

บรรณานุกรม

- กัลยา วาณิชยปัญญา. (2546). *การใช้ SPSS for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- มหาวิทยาลัยรังสิต. (2552). *วารสารพัฒนาการเรียนการสอน*. ปีที่ 3, ฉบับที่ 2, กรกฎาคม-ธันวาคม.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). *แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท แอล ที เพรส.
- วิจิต สุรัตน์เรืองชัย. (2546). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน*. วารสารศึกษาศาสตร์, 14(2) : 31-42
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. ฝ่ายวิชาการ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดอะบุ๊คส์.
- อุทุมพร จามรมาน. (2546). *การพัฒนาคุณภาพงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พันธ์วัลลภลิขิต จำกัด.